

Нэг: Уг хуулийн дээдлэн сахихын утга

Хүн бүхэнд хүсэл, сэтгэл бий, тэгэхдээ хүн бүхнийх адилгүй. Гэвч бараг бүх хүмүүст ав адилхан байдаг хүсэл сэтгэл гэж бас бий. Тэр бол хорвоод мэндэлсэн хэн ч байлаа гэсэн адилхан амар тайван, аз жаргалтай сайхан амьдрахыг, өвчин зовлонгүй эрүүл энх аж төрөхийг хүсдэг, бүгд л сайн, сайханд тэмүүлдэг. Гэвч тэр болгон санаснаар нь бэлэн байдаггүй. Санаснаар байдаггүйн учир нь хүмүүс олон, олон жилийн туршид амьдрал, нийгмийг бүтээхдээ тэрхүү санаж хүсэж байгаа зүйлдээ саад болох, заримдаа бүүр түүнийхээ дайсан болох олон зүйлийг бий болгосноос үүдэлтэй ажээ. Үүний зарим нь юу гэвэл хүмүүсийн үл ойлголцол, зарим нэгнийх нь зохисгүй үйлдэл, байвал зохих жам ёсны хэм хэмжээг үл тоож, дураар авирлах, зөвхөн өөрийн хязгааргүй хүсэл шуналыг хангах гэсэн санаархал, бас зарим хэсэг нь нөгөө хэсгийнхээ хүсэл сонирхлыг ойлгохгүй мэдэхгүйгээс, байвал зохих хэм хэмжээний тухай мэдээлэлгүйгээс амьдралд үйл олон зөрчил, зөрөлдөөн бий болдог. Чухам үүнийг зохицуулахын тулд хууль журмыг хэрэглэдэг.

Дээрхийг нуршсаны учир гэвэл хэн ч гэсэн өөрийн бодол сэтгэл, хүсэл сонирхлдоо саад тээг бий болгохгүйн тулд жам ёсны хэм хэмжээг, тогтоосон хуулийг хүндэтгэн сахих учиртайг сануулах гэсэн хэрэг.

Манай улсад саявтархан, шинэ тутам батлагдан мөрдөгдөж эхэлсэн Зөрчлийн тухай хууль бол тийнхүү иргэдийн амьдралын хэм хэмжээг зохицуулахад чухал хэрэгцээтэй хууль гэдэг нь тодорхой харагдаж байна.

Эндээс нэн чухал гэж санагдсан зарим нэг зүйлийг энд авч үзье. Зөрчлийн тухай хуулийн 5.5-д Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийг зөрчвөл хүлээлгэх хариуцлагыг зааж өгчээ. Хэдийгээр “архи идээний дээж” гэдэг боловч ааг, хвч ихтэй хатуу, хурц идээ болохоороо хэтрүүлж хэрэглэсэн нөхцөлд “савнаасаа бусдыг дийлдэг” гэдгийг бид мэддэг ч, мартаж цалгартах, хэнэггүйтэж омойтох,

сэтгэлийн гуниг гутралд дарангуйлуулах, цаашлаад бусдын нөлөөнд автах зэрэг элдэв шалтгаанаар тэрхvv хатуу идээг хэтрvvлэн хэрэглэж, даамай согтсоны харгайгаар ааш омог ихдэж, агсам айзам тавихаас эхлээд, ухаан мэдрэлээ гээж, хэрэг төвөг вйлдэх, тvvнээс гадна архийг стандартаас өөрөөр, хvний эрvvл ахуйн шаардлагад нийцэхээргvй орц найрлагатайгаар вйлдвэрлэсний улмаас хэрэглэгчийн эрvvл мэнд, бvvр амь насанд ч аюул, цөв учрах нь бий.

Ийм хэрэг явдал vvcсэхээс сэргийлэх, vvcсэн тохиолдолд зохицуулж, зөв гольдролд оруулах vvdнээс хууль вйлчилж байгаа бол харин хуулийг сахиж, эрсдэлээс сэргийлэх учиртайг байнга сануулж, сэрэмжлvvлдэг нь хууль сахиулагчид билээ.

Хуулийн 5.5.7-д “Согтууруулах ундааг импортлох, экспортлох, реэкспортлохдоо нэр заасан боомтоор улсын хил нэвтрvvлэх журмыг зөрчсөн, эсхvл импортлох жагсаалтад орсон согтууруулах ундааг импортлохдоо дээжийг мэргэжлийн байгууллагаар урьдчилан шинжилгээ хийлгvvлээгvй, хилийн гаалийн эрvvл ахуйн хяналт шалгалт хийлгvvлээгvй бол согтууруулах ундаа болон хууль бусаар олсон орлогыг хурааж, хvнийг хорин таван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хоёр зуун тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно” гэжээ.

Худалдаалж байгаа согтууруулах ундаандаа хуулинд дурьдсан мэргэжлийн байгууллагын шинжилгээ хийлгvvлээгvй байх нь хvний эрvvл ахуйд сөрөг нөлөө учруулах болзошгvй эрсдэлийг дагуулдаг. Хэрэвзээ зөвхөн худалдаанаас олох ашгаа бодож, шинжлvvлээгvй архи худалдаалж байгаад хэн нэг хvнд эрсдэл учруулбал мөнөөх олох ашгаас чинь илvv балаг учрана гэдгийг хэн хvн байнга санаж явах хэрэгтэйг энд улиг болгон дурьдахад илvvдэхгvй биз.

Тvvний зэрэгцээ хоёр хөршийн ялангуяа урд хөршийн хилд ойр байдаг манай аймгийн хувьд импортоор бvрэн хэмжээний шинжилгээнд хамрагдагvй, зарим нэг нь ч нууж, хааж авч гарч ирсэн архи дарс зарагдаж байж болзошгvй тухай ам дамжсан мэдээлэл, яриа хөөрөө элбэг байгааг тэр болгон vгvйсгэх аргагvй юм. Учир нь хилийн шалган нэвтрvvлэх хэсгийн шинжилгээний лаборатори, төхөөрөмж хэрэгсэл, боловсон хvчин, ажиллагсдын хvрэлцээ хангамж, тэдний хариуцлагад бvрэн найдвар тавих баталгаа бий эсэх гээд олон талаас нь бодож vзэхэд эргэлзээ төрөх шалтгаан байгаа бөгөөд, дотоодын мэргэжлийн хяналтын байгууллагад ч худалдааны бvх цэгvvдэд бvрэн хяналт тавих боломж хомс билээ.

Аливаа хуулийг боловсруулахад бодлого болон амьдралтай хэрхэн уялдаж байгаа байдал хийгээд бодлогын хэрэгжилтийн чанар чансаатай нягт уялдуулж, тунг нь тааруулах нь чухал гэж бодно. Жишээлэхэд энэхүү 5:5.7 дахь заалтын тухайд авч үзэхэд уг заалттай уялдуулаад хилийн гаалийн шинжилгээний байгууллагын хүчин чадал, тэнд ажиллагсдын мэргэжил, хариуцлагын түвшинг төдий хэр баталгаатай болгох зохицуулалтууд нэн чухал гэж бодно. Мөн дотоодын мэргэжлийн хяналтынхны чадвар чансаа, хүрэлцээ хангамжийг нэгэн адил анхаарах хэрэгтэй байх.

Хуулийн 7.11 дүгээр зүйлд хvvхдийн эрхийг зөрчих “хvvхдийг хувцас, хоол хvнс, орон байраар зориуд гачигдуулсан, эрvvл ахуйн шаардлагад нийцээгvй хvнсний зvйл хэрэглvvлсэн, сурч боловсрох эрvvл аюулгvй орчинд амьдрах эрхийг хязгаарласан бол хvнийг хорин таван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хоёр зуун тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно” гэсэн бол 12 дугаар зvйлд “нялх, балчир хvvхдийн хvнсний тухай хуулиар хvлээсэн vүргээ биелvvлээгvй бол хvнийг нэг мянга таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогроогоор, хуулийн этгээдийг арван таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогроогоор торгоно
” гэж заасан байна.

Хvvхэд гэдэг бидний залгамж, Монгол улсын маань ирээдvй. Тийм болохоор бид амьдарч аж торж буй бvхий л орчиндоо бvхий л цаг veийн туршид хvvхдийн олно хариуцлагаа ухамсарлаж, зовхон хvvхдийн эрх зорчихоос сэргийлэхийн зэрэгцээгээр хvvхдэд зохистой vлгэр дагуулал vлдээх нь туйлаас чухал билээ. Болгоомжгvй хийгээд санамсаргvй байдлаар зохисгvй вйлдэл рvv хальтрах, жишээлэхэд аль нэг аж ахуйн нэгж сургуулийн хvvхдvvдэд vдийн цайны бvтээгдэхvvн нийлvvлдэг байлаа гэж бодоход тvvндээ цалгар хандаж, эрvvл ахуй стандартын шинжилгээнд бvрэн хэмжээгээр хамруулалгvйгээр, “за яахав болоод л байдаг юм, гайгvй биз ээ” гэж хандах нь болзошгvй эрсдэлээс тойрч чадахгvйг цаг тутамд санаж явах ёстой гэсэн vг. Хvvхдийн vдийн цайны бvтээгдэхvvний чанар чансаанд цалгар хандаснаас болж олно жилvvдэд л гэхэд манай аймагт хэд хэдэн удаа хvvхдvvд бооноороо хордлого авч, товогтэй асуудал vвсч байсан нь бодитой жишээ. Тvvний дотор нялх балчир хvvхдийн хоол хvнс гэдэг бvвр ч чухал, нандин зvйл учир энэ чиглэлээр вйлдвэрлэл, худалдаа, вйлчилгээ эрхлэж буй хvн бvхэн хэрэглэгчдэд очих бvтээгдэхvvнийг оорийн балчир хvvхдэд очиж буйтай адилтган бодож, анхаарч байваас хууль ёс зорчигдох зvйл гарахгvй бизээ.

Тэрчлэн гэр бvлийн асуудал оноо ved чухлаар тавигдах болсон богоод гэр бvлийн гишvvддээ ширvvн, дориун ханддаг, гомдоодог, дарамт учруулдаг, дарангуйлдаг ч тохиолдол гарах нь олонтоо болсон гэх. Гэр бvл бол хvmvvсийн, улс орны оршин тогтнох vнэт зvйл гэдэг нь ойлгомжтой. Бvхий л гэр бvлvvд нэгэн нийгэмд амьдарч, ах дvv, садан торол, найз ноход, хамт олон нутаг зон, vндэс угсааны нандин холбоогоор сvлжилдэн

холбогдож байдаг учир нийгэм маань, улс орон маань үндсэндээ нэг л гэр бүл гэсэн үг. Тиймээс хоршийн гэр бүлд гарсан үл ойлголцол, товогтэй асуудлаас чих хавчиж, зайлсхийлгвй туслах, зайлшгвй холбогдох газарт мэдээлэхвйц хурц асуудал үүссэн тохиолдолд даруй мэдээлээгвйгээс ноцтой эрсдэл үүссэн байх аваас хариуцлага адилхан оногдоно гэдгийг ухамсарлах ёстой аж. Гэхдээ айлын гэр бүлийн юм болгон руу оролцоод, хошуу, хуруу дүрээд бай гэсэн үг биш. Гэр бүлийн дотоод амьдрал, хоорондын хайр, итгэлд хондлонгоос аль болох орооцолдохгвй байхыг гэр бүлийн асуудал гэж олонтоо ярьдаг байгууллага газрууд ч, хууль хяналтынхан ч бас ухамсарлах нь звй бизээ.

Â

Хоёр: Энэ хуулийг эргэж нягтлахын учир

Энэ мэтээр иргэн бүхэн хуулийн ач холбогдлыг ухаж мэдэж, зайлшгвй сахин биелүүлэхийн утгыг ухаарч амьдрахын зэрэгцээгээр, хууль тогтоомж, журам ёс гэдэг бол оор аль нэг харь гарагийн бус ердөө л бидний оорсдийн аж торол, амьдрал, харилцааг зохицуулж буй зохицуулга гэдгийг сайтар санаж, хуулийг боловсруулахад, андуу ташаа батлагдсан звйлийг нь хэлж сануулж, засаж залруулахад хвн бүхэн бодол ухаанаа тавьж, сэтгэл гаргаж, оролцох ёстойг энд нэгэн адил чухалчлахыг хвсэв.

Энэ үүднээс авч үзвэл Хуулийн 1.5.1-д Хуульд оороор заагаагвй бол зорчил вйлдсэнээс хойш дараахь хугацаа онгорсон бол зорчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа явуулахгвй гээд:

1.1.энэ хуульд хвнд арваас таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогрогоор торгох шийтгэл оногдуулахаар заасан зорчил вйлдсэнээс хойш зургаан сар онгорсон;

1.2.энэ хуульд хвнд таван зуугаас дээш арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогрогоор торгох шийтгэл оногдуулахаар заасан зорчил вйлдсэнээс хойш нэг жил онгорсон;

1.3.энэ хуульд хвнд арван мянгаас дээш хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний

тогроогоор торгох шийтгэл оногдуулахаар заасан зорчил вйлдсэнээс хойш хоёр жил онгорсон бол” гэж тодотгожээ.

Хуулийн бусад заалтуудыг уншваас дээр үгүүлсэн¹ арваас таван зуун нэгжтэй тэнцэх, эсвэл

таван зуугаас дээш арван мянган нэгжтэй тэнцэх

, арван мянгаас дээш хорин мянган нэгжтэй тэнцэх вйц торгуулийн шийтгэл оногдуулахаар заасан зорчлуудад, уг зорчил гарснаас хойш зургаан сар, эсвэл нэг жил онгорсон болохоор шалган шийдвэрлэх шаардлагагвй гэж үзэж болохооргвй звйл олонтоо тааралдаж байна.

Тухайлбал “Хайгуулын талбайгаас авсан дээж, сорьц, анхдагч материалыг санаатайгаар устгасан ” зорчил дээрхэд хамаарах ба ийм вйлдлийн сорог үр дагавар зургаан сараар ч юм уу нэг, хоёр жилээр хязгаарлагдах боломжгвй гэдгийг анхаараагвй нь тоогвй санагдав. Нэг жишээ дурьдахад гурав доровхон жилийн омно манай аймгийн нэр бүхий газарт, газрын ховор елментийн орд газрыг ашиглуулах, эс ашиглуулах тухай хурц асуудал үүсэж, хайгуул хийж байсан компани тэндээс авсан эрдэс баялгийн дээжийг шинжлүүлсэн шинжилгээний дүнг олон сараар нууж, бултуулж байсныг тэр вейн баримт гэрчилнэ. Уг дээжийн цацрагийн агууламж нь мэргэжлийн байгууллагын тогтоосон ердийн нохцолд байвал зохих хвлцэх хэмжээнээс их, хвн амын эрүүл мэндэд аюултай байсан нь тодорхой болж, уг компани сайн дураараа вйл ажиллагаанаасаа татгалзсаныг бид тухай бүр мэдээлж байсан билээ. Тэгэхээр энэчилэн ноцтой үр дагавар бүхий дээж сорьцыг санаатай нуусан, устгасан байх аваас хоон хэлэлцэх хугацааг зургаан сар эсвэл нэг, хоёр жилээр хязгаарлах боломжгвй гэдгийг анзаарч, эдгээр заалтыг эргэж харах ёстой. Мон “Цацраг идэвхт ашигт малтмал, цомийн энерги ашиглах талаарх тусгай зовшооролд заасныг зорчиж вйл ажиллагаа явуулсан; цацрагийн осол, зорчлийн тохиолдлыг зохих журмын дагуу мэдэгдээгвй ” гэдэг ч дээрхтэй адил заалт байна. Түүнчлэн “

1.Байгаль орчинд нолоолох байдлын үнэлгээ хийлгэхгвйгээр, зохих байгууллагын шийдвэр гаргуулахгвйгээр вйл ажиллагаа явуулсан, эсхүл байгаль орчинд нолоолох байдлын үнэлгээгээр тавигдсан шаардлагыг биелүүлээгвй, үнэлгээний шинжилгээ, хянан магадлагаагаар байгаль орчинд нолоолох байдлын нарийвчилсан үнэлгээг буруу хийсэн нь тогтоогдсон

” зорчил ч үүнд багтаж байгаа богоод хууль зорчиж явуулсан вйл ажиллагаа буюу зорчлийн үр дагаварыг хуулийн 1.5-ын 1-3-д заасан хугацаагаар хязгаарлаж, байгаль орчинд хор хохиролгвй болсон гэж боломжгвй гэдэг ойлгомжтой звйл.

Хуулийн 4.1-д 1.Зорчил вйлдсэн хвн, хуулийн этгээдэд шийтгэл оногдуулж, зорчил вйлдэж олсон хоронго, орлогыг эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрээр хураана

” гэж заасан нь зорчил вйлдэж, тэр тусмаа эрх мэдэл, албан тушаалаа ашиглаж хууль бусаар хоронго орлого олох сонирхол нэн идэвхжсэн оноогийн нохцол байдлыг хяналтандаа авахад хэрэгтэй олзуурхууштай заалт болсон ч, эрх бүхий албан тушаалтнуудад үүнийг зайлшгүй биелүүлэх үүрэг хвлээлгээггүй, хэрэв биелэгдэхгүй бол хэрхэх тухай тусгаагүй нь учир дутагдалтай санагдав.

Хуулийн 5.9 дүгээр зүйлийн 1.3 - т .гэмт хэргийн шалтгаан нохцолийг арилгах талаар шүүхийн энгийн магадлал, прокурорын болон бусад эрх бүхий албан тушаалтны мэдэгдэл, зовломжийг хвлээж авсан байгууллага, аж ахуйн нэгж түүний дагуу тодорхой арга хэмжээ авч, хариуг хугацаанд нь огох үүргээ биелүүлээгүй бол хүнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогроогоор, хуулийн этгээдийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогроогоор торгоно ” гэж заасан нь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэхэд чухал ач холбогдолтой заалт гэж үзэв. Харин үүний дагуу иргэд олон нийтэд оргоноор сурталчилан таниулах шаардлагатай нэг зүйл байгааг манай хууль хяналтынхан анхааралдаа авах хэрэгтэй байгаа нь ямар тохиолдолд шүүхийн энгийн магадлал, прокурор болон бусад эрх бүхий албан тушаалтны зовломж гаргах боломжтой байдгийг иргэд олон нийтэд тайлбарлан ойлгуулах явдал юм.

Мон хуулийн

3.2.

“

мэдээлэх хэрэгсэл ашиглан сурвалжлага, мэдээ, тоймчийн нийтлэл, зар сурталчилгааны бус хэлбэрээр зар сурталчилгаа байрлуулсан, эсхүл түгээсний толоо толбор авсан бол хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогроогоор, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогроогоор торгоно ” гэж заасан ба хууль боловсруулагчид маань энэ заалтыг гаргаж ирэхдээ хэвлэл мэдээлэл, сэтгүүл зүйн мэргэжлийн салбарынхнаас асууж тодруулсан, тэдэнтэй зовлолдсон эсэх нь эргэлзээтэй байна. Юу гэвэл мэдээний хэлбэрээр, эсвэл тоймчийн нийтлэлийн хэлбэрээр зар сурталчилгаа байршуулна гэдэг нь байх боломжгүй зүйл. Сэтгүүл зүйн ухаанд судалдаг, хэрэглэдэг бичлэгийн буюу бүтээл болгон дамжуулах уран бүтээлийн торол зүйл нь тус тусдаа богоод мэдээ нь мэдээний зарчмаар нийтлэл сурвалжлага нь мон тэр зарчмаараа сурталчилгаа нь тусдаа сурталчилганы зарчмаар хийгддэг. Харин толбортэйгээр захиалгат нийтлэл, нэвтрүүлэг хийх явдал манай оноогийн хэвлэл мэдээллийн вйл ажиллагаанд цоон бус богоод үүнийг хязгаарлана гэж байгаа бол хэвлэл мэдээллийн салбарын тогтолцоог боловсронгуй болгох, тухайн салбарын байгууллагууд болон сэтгүүлчдийн мэргэжлийн вйл ажиллагааны хэм хэмжээг зохицуулсан эрх зүйн зохицуулалтыг боловсруулж батлан гаргах, оноогийн Монгол орны нэн ялангуяа ходоо орон нутгийн хорс сууринд огтхон ч зохилдохгүй байгаа тогтолцоог оорийн онцлогт нь тохирсон, зохицонгуй хэлбэрт оруулах бодлого гаргаж хэрэгжүүлснийхээ дараа иймэрхүү заалтыг батлаж болох юм.

Оноогийн нохцолд Монголын хэвлэл мэдээллийн салбарын дээрх харилцаануудыг зохицуулсан нэг ч эрх зүйн зохицуулалт (хууль, журам) бий болоогүй байгаа билээ. Тэрчи

лэн энэ хуулийн 9.6-ын

1

-д “

Соёлын байгууллагыг улсын бүртгэлд бүртгүүлэлгвй соёлын вйл ажиллагаа эрхэлсэн бол хууль бусаар олсон хоронго, орлогыг хурааж

,
хвнийг хорин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогрогоор, хуулийн этгээдийг хоёр зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний тогрогоор торгоно

” гэж хуульчилжээ. Бидний мунхаглаж байгаагаар улсын бүртгэлд бүртгүүлээгвй бол байгууллага хэмээн вйл ажиллагаа явуулах боломжгвй билээ. Улсын бүртгэлд бүртгүүлж гэрчилгээ авч байж сая, байгууллагын тамга тэмдэг бусад баталгаажих звйлийг гаргуулж авах боломжтой болдог. Тэгэхээр улсын бүртгэлд бүртгүүлэлгвйгээр байгууллагын хэмжээнд вйл ажиллагаа явуулах угаасаа боломжгвй. Харин хувь хвмввс соёлын вйл ажиллагааг ганц нэгээрээ, хэд гурваараа эсвэл олуулаа нэгдэж явуулж болох гэдгийг тунгааж вээх нь чухал байх.

Энэчлэн анхаарч эргэж харууштай звйлввд цоон бус байгаагаас гадна энэ хуулинд зайлшгвй, бввр энэ тэргввнд орох ёстой захиргааны зорчил, Захиргааны еронхий хуулийн звйл заалтуудыг зорчвол хэрхэх тухай, мон мэдээллийн эрх чолоо мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийн звйл заалтуудыг зорчвол хэрхэх тухай асуудлыг ор тас орхигдуулсан нь хачирхал торввлэхээс аргагвй байгааг энд онцлон дурьдахыг хвсэв.

Â

Г.Тормонх

Г.Энхжаргал